MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH R. MICALLEF

Seduta tat-22 ta' Frar, 2007

Citazzjoni Numru. 1617/2001/1

Louis u Patricia konjuġi MAGRI

vs

Emmanuel Noel MAGRI legalment separat minn martu Brigette; u Stephen u Mary Grace konjuġi Magri

Il-Qorti:

Rat l-Att taċ-Ċitazzjoni mressaq fit-8 ta' Ottubru, 2001, bil-proċedura sommarja speċjali, li bih u għar-raġunijiet hemm imfissra, l-atturi talbu li l-Qorti taqta' l-kawża mingħajr smigħ u li tikkundanna lill-imħarrkin Emanuel Noel Magri u Stephen u martu Mary Grace Magri jħallsuhom sittin elf lira Maltija (Lm 60,000) kull wieħed bħala s-sehem dovut mill-istess imħarrkin skond ftehim ta' kostituzzjoni ta' debitu li sar fl-4 ta' Awissu, 1999;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tal-31 ta' Ottubru, 2001, li bih tat lill-imħarrkin żmien biex jikkontestaw il-kawża;

Rat in-Nota tal-Eċċezzjonijiet imressqa mill-imħarrkin fil-31 ta' Ottubru, 2001, li biha l-imħarrkin laqgħu għat-talba attriċi billi qalu li ma kienx minnu li waqgħu lura fil-ħlasijiet li saru għaliex fil-fatt sa dak inhar kienu diġa' ħallsu lill-atturi erbgħin elf lira Maltin (Lm 40,000) mifruxa fuq numru ta' okkażjonijiet. Jgħidu, għalhekk, li l-azzjoni tressqet qabel waqtha għaliex bl-ammont li huma diġa' ħallsu ma tilfux il-benefiċċju li jibqgħu jħallsu lura d-dejn bir-rati miftehma;

Rat id-degriet tagħha (diversament presjeduta) tad-9 ta' Jannar, 2002[1], li bih ordnat li, minħabba l-eċċezzjoni tal-ħlas, jitressqu l-ewwel il-provi tal-imħarrkin;

Semgħet ix-xhieda tal-partijiet, magħduda dawk bil-mezz tal-affidavit;

Rat il-provi dokumentali mressqin minnhom;

Rat id-degriet tagħha tal-1 ta' Frar, 2005, li bih iddikjarat magħluq l-istadju tal-ġbir tal-provi u tat lill-partijiet żmien biex iressqu Noti ta' Sottomissjonijiet;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-atturi fl-1 ta' Marzu, 2005[2];

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrek Emmanuel Noel Magri waqt is-smigħ tas-17 ta' Mejju, 2005[3];

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-imħarrkin Stephen u Mary Grace Magri fis-6 ta' Ġunju, 2005[4];

Rat id-degriet tagħha tal-15 ta' Ġunju, 2005, li bih ħalliet il-kawża għas-sentenza;

---

[1] Paġ. 22 tal-proċess
[2] Paġġ. 126 sa 133 tal-proċess
[3] Paġġ. 135 sa 140 tal-proċess
[4] Paġġ. 142-7 tal-proċess

Rat id-degriet tagħha tad-9 ta' Novembru, 2006, li bih waqfet milli tgħaddi għall-għoti tas-sentenza u talbet li l-partijiet jiċċaraw fatti rilevanti li ma joħorġux ċar mill-atti tal-kawża;

Rat in-Nota mressqa mill-imħarrkin fil-5 ta' Diċembru, 2006[5], bit-tweġibiet għall-kweżiti mitluba mill-Qorti;

Rat in-Nota spjegattiva tal-atturi mressqa fid-9 ta' Jannar, 2007[6];

Rat il-verbal tas-smigħ tal-25 ta' Jannar, 2007, u b'mod partikolari għall-kjarifika magħmula mill-avukat tal-imħarrek Stephen Magri dwar it-tagħrif kontenut fin-Nota tiegħu;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degriet tagħha tal-25 ta' Jannar, 2007, li bih ħalliet il-kawża għal-lum għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni għal ħlas ta' dejn likwidat. L-atturi jgħidu li kienet saret kitba privata[7] li biha l-imħarrkin kienu ikkostitwew irwieħhom bħala ċerti u likwidi debituri tagħhom fis-somma ta' mija u għoxrin elf lira Maltija (Lm 120,000) liema somma kellha titħallas f'rati ta' mhux anqas minn tnax-il elf lira Maltija (Lm 12,000) kull waħda fis-sena bla mgħax. Jgħidu li l-imħarrkin waqgħu lura fil-ħlas u għalhekk huma (l-atturi) għandhom il-jedd jitolbu l-ħlas tas-somma kollha. U billi għalxejn talbu lill-imħarrkin iħallsu d-dejn tagħhom magħhom, fetħu l-kawża;

Illi l-imħarrkin laqgħu billi qalu li ma kienu qatt waqgħu lura fil-ħlasijiet miftehma mal-atturi u għalhekk l-atturi m'għandhomx il-jedd li jċaħħduhom mill-benefiċċju taż-

[5] Paġġ. 156-7 tal-proċess
[6] Paġġ. 159-160 tal-proċess
[7] Dok "A", f'paġġ. 6-8 tal-proċess

żmien għall-ħlas miftiehem. Huma jgħidu li, sa dak inhar li nfetħet il-kawża, huma kienu diġa' ħallsu lill-attur erbgħin elf lira Maltija (Lm 40,000). Minħabba f'hekk ukoll, huma jgħidu li l-kawża tressqet qabel waqtha;

Illi għal dak li jirrigwarda l-fatti materjali tal-każ jirriżulta li l-kontendenti huma aħwa. Magħhom kien hemm ħuhom ieħor jismu Anthony Magri. Għal xi żmien kienu jmexxu negozju flimkien bl-isem ta' minn sitt (6) stabilimenti kummerċjali fil-Belt Valletta u bnadi oħra, l-aktar fil-qasam tal-bejgħ tal-ħwejjeġ tal-ilbies u aċċessorji. Għall-ħabta tal-1998, l-aħwa qablu li jmorru għal rashom[8]. Il-ħsieb kien li l-imħarrkin jieħdu f'idejhom it-tmexxija tar-ristorant bl-isem ta' "*Sinatra*", u kif ukoll żewġt iħwienet bl-isem ta' "*Moyga*" u "*Play Boy*", filwaqt li l-attur u ħuh Anthony jżommu ġid immobiljari ieħor u jitħallsu, kull wieħed minnhom, somma flus. Dwar l-istokk tal-merkanzija li kien hemm, intlaħaq ftehim ieħor fil-prinċipju;

Illi fl-4 ta' Awissu, 1999, saret il-kitba privata mertu ta' din il-kawża li fiha l-imħarrkin Stephen u Emmanuel Noel aħwa Magri iddikjaraw li kienu debituri tal-atturi fis-somma ta' mija u għoxrin elf lira Maltija (Lm 120,000) u dan in kwantu għal sittin elf lira (LM 60,000) dovuti minn Stephen u martu, u in kwantu għas-sittin elf lira (Lm 60,000) l-oħrajn dovuti minn Emmanuel Noel. Id-debituri kienu eskludew is-solidarjeta' fir-rispettivi obbligi tagħhom lejn l-atturi. Dak inhar ukoll, saret kitba oħra fl-istess termini favur Anthony Magri[9], iżda wara li saru arranġamenti oħrajn bejn il-firmatarji, l-ftehim twaqqa'[10];

Illi fit-22 ta' Settembru, 1999, inħareġ *cheque* għas-somma ta' għoxrin elf lira Maltija (Lm 20,000) li ddaħħal f'kont bankarju intestat f'isem l-atturi[11]. Fis-7 ta' Ottubru, 1999, inħarġu żewġ *cheques* oħrajn[12] pagabbli lill-attur, u li jammontaw għal għoxrin elf lira Maltija (Lm 20,000) bejniethom. Kienu miġbuda minn żewġ kontijiet differenti,

[8] Affidavit ta' Stephen Magri 12.4.2002, f'paġ. 25 tal-proċess
[9] Dok "B", f'paġġ. 31-3 tal-proċess
[10] Xhieda ta' Anthony Magri 1.4.2004, f'paġġ. 76-7 tal-proċess
[11] Dok "AP1", f'paġ. 19 tal-proċess
[12] Dokti "AP2" u "AP3", f'paġġ. 20-1 tal-proċess

imma maħruġin mill-istess persuna. Dawn daħlu f'kont tal-attur fit-13 ta' Ottubru, 1999;

Illi nqalgħet kwestjoni dwar il-qsim tal-istokk li kien hemm fil-ħwienet u fl-imħażen. Dan ġara minħabba li, għalkemm kull wieħed mill-erbat aħwa kellu jieħu sehem indaqs, il-qsim sar fuq tlitt ishma. L-imħarrkin jgħidu li, minħabba f'hekk, l-attur u ħuhom l-ieħor Anthony ġew ħadu terz kull wieħed mill-imsemmi stokk, liema sehem kien jaqbeż dak li messhom ħadu. L-imħarrkin jgħidu li, għalhekk, dak is-sehem żejjed li ħadu Louis u Anthony kellu jinqata' minn dak li messhom iħallsuhom l-imħarrkin skond il-kitbiet ta' kostituzzjoni ta' dejn li saru[13]. L-attur jiċħad dan kollu;

Illi l-attur jisħaq[14] li meta nħareġ l-ammont li kien dovut lilu u lil ħuh Anthony, kien sar "stock take value" tal-merkanzija li l-aħwa kellhom fil-ħwienet immexxijin minnhom, b'mod li l-ammont li jissemma fil-kitbiet li saru kien jirrifletti l-valur tal-imsemmi stokk ukoll. Huwa jaċċetta li, xi ġimgħat wara li kienet saret il-kitba, kien irċieva s-somma ta' erbgħin elf lira Maltija (Lm 40,000) mingħand ħuh Stephen f'żewġ ħlasijiet ta' għoxrin elf lira Maltija (Lm 20,000) kull wieħed, u jaċċetta wkoll li f'wieħed mill-każijiet ħuh kien ħallas fuq talba tal-attur innifsu[15]. Iżda jisħaq li l-ebda wieħed minn dawk il-ħlasijiet ma sar biex jinqata' l-ammont kostitwit fil-kitba, iżda kien tħallas akkont ta' sehemu mill-qligħ tan-negozju sakemm kien għadu jaħdem bi sħab ma' ħutu[16]. Jgħid li dan qalulu l-imħarrek Stephen Magri nnifsu[17]. Huwa baqa' jsostni li s-somma msemmija fil-kitba ma kinitx tinkludi wkoll is-sehem tiegħu mill-qligħ li kellu jirriżulta mit-tmexxija tan-negozju sakemm kien baqa' jaħdem ma' ħutu, u dan għaliex sa dak inhar li saret il-kitba l-kontijiet ma kinux ingħalqu;

Illi jirriżulta[18] li bejn Ottubru tal-1990 u Diċembru tal-1998, l-attur kien messu s-somma ta' mija u għaxart elef lira

---

[13] Affidavit ta' Noel Magri 20.5.2002, f'paġġ. 38-9 tal-proċess
[14] Xhieda tiegħu 3.7.2003, f'paġ. 49 tal-proċess
[15] *Ibid.* paġ. 50 tal-proċess
[16] *Ibid.* paġġ. 50-1 tal-proċess
[17] Xhieda tiegħu 9.12.2003, f'paġġ. 60b-60ċ tal-proċess
[18] Dokti "LMA" sa "LMD" f'paġġ. 55-8 tal-proċess

Maltija (Lm 110,000) mid-dħul imqassam min-negozju għall-biċċa l-kbira minn dawk is-snin. F'għeluq Awissu tal-2001[19], l-atturi bagħtu ittra uffiċjali lill-imħarrkin biex jitolbuhom il-ħlas tas-somma kollha ta' mija u għoxrin elf lira Maltija (Lm 120,000) flimkien mal-imgħax. Fit-8 ta' Ottubru, 2001, infetħet il-kawża;

Illi għal dak li jirrigwarda konsiderazzjonijiet ta' natura legali marbutin mal-każ, jibda biex jingħad li l-imħarrkin ma jiċħdu bl-ebda mod li huma kienu debituri tal-atturi skond kif imsemmi fil-kitba privata. Il-kwestjoni ewlenija quddiem din il-Qorti hija dik jekk huwiex minnu li l-imħarrkin waqgħu lura fil-ħlas kif obbigaw irwieħhom skond il-ftehim, u jekk tilfux għalhekk il-benefiċċju taż-żmien biex ikomplu jwettqu l-ħlas bir-rati miftehma. Marbuta sfiq ma' din il-konsiderazzjoni hemm dik dwar l-ammont li tassew tħallas lura lill-atturi mill-imsemmi dejn. Dan qiegħed jingħad għaliex, għalkemm jidher li ntwera li tassew saru xi ħlasijiet, l-atturi jgħidu li mhux kull ħlas li sar kien b'radd lura tad-debitu mertu tal-każ, imma kienu saru ħlasijiet oħrajn marbutin mal-likwidazzjoni tal-qligħ tan-negozju li qatt ma kienu jagħmlu parti mill-ftehim li dwaru qegħdin jitolbu l-ħlas f'din il-kawża. It-tielet konsiderazzjoni, li wkoll tintrabat mal-ewwel waħda, hija li jekk kemm-il darba jirriżulta li l-imħarrkin tassew waqgħu lura fil-ħlas, fuq il-bilanċ dovut jibda jgħaddi l-imgħax legali;

Illi skond il-ftehim, l-ammont ta' kreditu mistqarr kien jirrappreżenta "diversi somom mislufin" lill-imħarrkin mill-atturi qabel id-data li saret il-kitba. Il-ftehim ma kienx jgħid sa meta d-dejn kellu jitħallas lura, imma kien jitlob biss li f'kull sena jitħallsu lura **mhux anqas** minn tnax-il elf lira Maltin. Wieħed jifhem għalhekk li, jekk il-ħlasijiet kellhom isiru f'waqthom, l-itwal żmien għall-ħlas tas-somma kollha kellu jkun ta' għaxar (10) snin. Jidher li dan l-ammont kien jirreferi għaż-żewġ debituri flimkien. Minbarra dan, jirriżulta li l-benefiċċju tal-ħlas lura bir-rati kien jintilef jekk il-ħlasijiet ikunu waqgħu lura b'perjodu ta' minn tal-anqas tliet (3) xhur. Hawn ma jissemma xejn jekk f'każ li wieħed

[19] Dok "EZL1", f'paġġ. 69-70 tal-proċess

biss mid-debituri jaqa’ lura fil-ħlas, it-terminu tal-ħlas jintilifx mid-debitur l-ieħor ukoll. Minħabba li l-partijiet eskludew is-solidarjeta tad-debituri bejniethom, ma jidhirx li l-benefiċċju kien jintilef minn min fost id-debituri ikun baqa’ jħallas fil-ħin;

Illi l-Qorti jidhrilha li għandha tosserva li l-kawżali tad-dejn mistqarr fil-kitba ta’ kostituzzjoni ta’ debitu – jiġifieri li dak id-dejn kien jirrappreżenta “diversi somom mislufin” – m’għandhiex tittieħed litteralment. Fi kliem l-attur innifsu[20], is-somma waslu għaliha bħala ekwiparazzjoni wara li ħutu l-imħarrkin kien messhom sehem li jiswa aktar mill-ħwienet u ġid immobbli ieħor li kien qablu lkoll li kienu sejrin iżommu huma. Jidher li l-imħarrkin ma merewx dan il-fatt[21];

Illi hemm qbil bejn il-partijiet li, sa ma nfetħet il-kawża, kienu tħallsu lill-atturi erbgħin elf lira Maltin (Lm 40,000). Dawn tħallsu fi żmien xahrejn minn dak inhar li saret il-kitba, u fiż-żewġ okkażżjonijiet, it-talba kienet saret mill-attur innifsu lil wieħed minn ħutu l-imħarrkin. Iżda l-atturi jisħqu li l-ebda parti minn dik is-somma ma kienet ħlas lura tad-dejn mertu tal-każ. Skond l-atturi, s-somma kienet tirrappreżenta ħlasijiet ta’ jeddijiet oħrajn li l-attur Louis Magri kellu jdaħħal minn qligħ. Min-naħa tagħhom, l-imħarrkin jinsistu li l-ħlas li sar kien kollu akkont tad-dejn magħruf bil-kitba ta’ Settembru, 1999. Fl-istess waqt, l-imħarrkin ma jiċħdux lanqas li, minbarra l-ħlas tas-somma msemmija fil-kitba tal-kostituzzjoni tad-dejn, l-attur kien għad irid jirċievi wkoll sehemu mill-qligħ li jirriżulta min-negozju sad-data li kien baqa’ jaħdem magħhom bi sħab[22];

Illi l-Qorti tosserva li ż-żewġ partijiet jaqblu li, meta l-attur tħallas l-erbgħin elf lira (Lm 40,000) sa Ottubru tal-1999, la huma ma qalulu li kienu qegħdin iħallsuhom akkont tad-dejn mistqarr, u lanqas hu ma kien intalab mingħandhom dikjarazzjoni li kien qiegħed jirċievi dak l-ammont sewwasew akkont tal-ammont imsemmi fil-kitba. U filwaqt

[20] Affidavit tiegħu 18.9.2003, Dok “LM1”, f’paġ. 65 tal-proċess
[21] Xhieda tal-imħarrek Noel Magri fil-kontro-eżami 1.4.2004, f’paġ. 82 tal-proċess
[22] *Ibid.*, f’paġ. 83 tal-proċess

li l-attur jgħid li huwa kien talab dawk il-flus minħabba li ried il-kapital biex jarma għal rasu, l-imħarrkin jisħqu wkoll li, sa l-2001, l-attur ma kien semma' xejn dwar in-nuqqas tagħhom li jħallsuh dak miftiehem, jekk tassew kienu naqsuh b'dak il-mod. B'hekk, l-imħarrkin jargumentaw li l-attur kien tahom x'jifhmu li huwa kien aċċetta li tħallas l-Lm 40,000 bħala akkont mid-dejn li kien maqbul fil-kitba mertu tal-kawża f'Awissu tal-1999;

Illi l-atturi jargumentaw li ma jistax ikun li l-ħlas kollu li sar fl-ewwel xahrejn kien maħsub li jaqta' d-dejn miftiehem fil-kitba ta' Settembru, għaliex il-partjiet kienu ftehmu l-ħlas b'rati u ma jagħmilx sens li d-debituri qatgħu terz mill-imsemmi dejn meta setgħu ħallsu l-ammont lura b'iżjed kumdita' u meta ma kienx hemm imgħaxijiet għaddejjin sakemm il-ħlas isir fil-ħin. Jimplikaw, għalhekk, li tabilfors li l-ħlas sar f'dik is-somma minħabba li kien hemm obbligi oħrajn li l-imħarrkin kellhom lejn ħuhom l-attur u li, fil-fatt, dawk il-ħlasijiet kienu ħlasijiet in konsiderazzjoni ta' dawk l-obbligi. Biex isaħħu dan ir-raġunament, jindikaw li l-biċċa l-kbira mill-ammont imħallas sar minn kontijiet tad-ditta li mingħandha l-attur Louis Magri kellu jitħallas sehemu mill-qligħ;

Illi l-Qorti ma taqbilx għal kollox ma' dan ir-raġunament. Meta debitur jingħata l-fakulta' li jħallas lura dejnu bir-rati u fuq medda ta' żmien ma jiġix imċaħħad mill-għażla li jħallas dejnu qabel iż-żmien miftiehem jew f'rati ogħla. It-terminu għall-ħlas huwa fakulta' mogħtija lid-debitur, sakemm ma jkunx miftiehem favur il-kreditur[23], u din il-fakulta' tibqa' sseħħ sakemm huwa jżomm mal-kundizzjonijiet li taħthom il-ħlas b'rati jkun ġie miftiehem. Biex l-argument tal-atturi isib is-saħħa, kellhom juru lill-Qorti bi provi tajba li l-obbligi l-oħrajn li l-imħarrkin kellhom lejn l-attur ħuhom kienu jimponu kundizzjoni li titfa' urġenza għall-ħlasijiet ta' dawk l-obbligi. Dan ma jidhirx li għamluh;

Illi fil-każ tal-lum, iżda, huwa fatt li, fil-ħin li saru ż-żewġ ħlasijiet lill-attur f'Settembru u f'Ottubru tal-1999, l-

[23] Art. 1073 tal-Kap 16

imħarrkin ma kinux iddikjaraw – kif kellhom kull jedd li jagħmlu[24] - kontra liema dejn kien qed isir tali ħlas. Jekk, kif jgħid l-attur, il-ħlas sar dwar sehemu mill-qligħ, dan ikun ifisser li, fil-fatt, fil-ħin ta' dak il-ħlas, l-imħarrkin kienu midjunin lejh dwar aktar minn dejn wieħed. Jekk, kif qegħdin jgħidu l-imħarrkin, dak il-ħlas kollu sar kontra d-dejn mistqarr fil-kitba, kien ikun ifisser li huma ma kinux jammettu li, sa dak iż-żmien, kellhom fil-fatt dejn ieħor dovut lil ħuhom l-attur. Il-fatti m'humiex hekk. L-imħarrkin kienu diġa' iddikjaraw fi żmien qabel (jiġifieri meta l-aħwa kienu qablu li jmorru għal rashom) li l-attur u kull wieħed minnhom kellu jirċievi s-sehem tiegħu mill-qligħ. Dak li kien għadu mhux magħruf sa dak iż-żmien kien kemm kellu jkun l-ammont ta' tali sehem. Mela, fil-fehma tal-Qorti, meta tħallsu l-Lm 40,000 lill-attur (fuq talba tiegħu) sa Ottubru tal-1999, kien hemm żgur żewġt idjun favurih: wieħed – dak imsemmi fil-kitba mertu tal-każ – li kien ċert u likwidu imma għadu mhux dovut; u kien hemm ieħor (dwar sehem l-attur mill-qligħ tan-negozju) li la kien likwidat u lanqas dovut;

Illi, fid-dawl ta' dan kollu, l-liġi trid li l-jedd tal-imputazzjoni ta' ħlas dwar dejn partikolari l-ewwel u qabel kollox imiss lid-debitur li qiegħed jagħmel il-ħlas. Kemm hu hekk, jingħad li "*the right to declare which debt is discharged belongs in the first place to the debtor because he is the one who is most interested in the payment, and he may consider himself to be more burdened by the one debt than by another. His right is only limited when its exercise may be detrimental to the creditor*"[25]. Din ir-regola tieqaf tgħodd fejn, mingħajr il-qbil tal-kreditur, id-debitur jimputa ħlas għal dejn li jkun għadu m'għalaqx qabel dejn li jkun diġa' għalaq[26];

Illi dan il-jedd tal-imputazzjoni jrid isir fil-waqt innifsu tal-ħlas, u mhux wara. Kemm hu hekk, f'każ li d-debitur ma jfissirx ruħu dwar l-imputazzjoni waqt il-ħlas, il-jedd jgħaddi għand il-kreditur. U ladarba d-debitur jaċċetta l-għażla li jkun għamel il-kreditur (u sakemm l-istess

[24] Art. 1168(1) tal-Kap 16
[25] Caruana-Galizia _Notes on Civil Law – Obligations_ , Chap III, paġ. 351
[26] Art. 1168(2) tal-Kap 16

kreditur ma jkunx qarraq bid-debitur jew ħasdu) ma jistax aktar ’il quddiem jattakkaha. Mhux hekk biss, imma ladarba tkun saret l-imputazzjoni, ma jkunux aktar applikabbli r-regoli maħsuba mil-liġi għall-imputazzjoni legali[27]. Issa, f’dan il-każ, wieħed jista’ jargumenta li lanqas l-attur (il-kreditur) ma kien imputa espressament dwar liema dejn kien qiegħed jilqa’ l-ħlas tal-Lm 40,000 mingħand ħuh Stephen. Mhux biss ma ħalliex riċevuta, imma talab biss il-ħlas sabiex ikun jista’ jinvesti l-flus fin-negozju l-ġdid li kien fetaħ għal rasu, u talab dan il-ħlas qabel ma kienet għadha dovuta l-ewwel rata ta’ ħlas skond il-kitba ta’ kostituzzjoni ta’ dejn. Fin-nuqqas ta’ imputazzjoni espressa u inekwivoka min-naħa ta’ xi waħda mill-partijiet, il-Qorti qegħda tqis li ma saret l-ebda imputazzjoni mll-ebda parti meta saru ż-żewġ ħlasijiet ta’ Lm 20,000 lill-attur;

Illi, bi tħaddim tar-regoli ta’ imputazzjoni legali, jiġri li meta debitur ikollu aktar minn dejn wieħed mal-kreditur tiegħu, ħlas magħmul mid-debitur mingħajr imputazzjoni speċifika għal liema mid-djun dak il-ħlas qiegħed isir, jitqies li jkun ħlas li jaqta’ d-dejn li jkun għalaq qabel dak li ma jkunx[28]. Saħansitra fejn ma jikkonkorrux il-każijiet speċifiċi u preżunzjonijiet maħsuba fil-liġi, jitqies li l-ħlas magħmul ikun sar dwar dak id-dejn li d-debitur kellu l-iżjed interess li jħallas[29]. F’dan ir-rigward, l-argument tal-imħarrek Emmanuel Noel Magri[30] jidher aktar sod minn dak tal-atturi. Qajla għandu għalfejn jingħad li l-imħarrkin kellhom interess akbar li jħallsu r-rati miftehma tal-kreditu msemmi fil-kitba, milli jħallsu lill-attur sehemu mill-qligħ. Fuq kollox, l-atturi nfushom jistqarru li, fiż-żmien li tħallsu l-erbgħin elf lira lill-attur, “kienu qegħdin jingħaddu l-profitti tal-kumpannija ħalli jiġi verifikat dak li hu dovut lill-attur m’hux issa a bażi ta’ din l-iskrittura, iżda bħala profitt sal-*cut-off-date*”[31]. Għall-Qorti dan kollu jfisser li d-dejn tal-profitt li l-attur kellu jirċievi kien dejn mhux biss mhux magħluq imma lanqas likwidat (għalkemm previst), filwaqt li d-dejn magħruf fil-kitba kien dejn ċert u likwidu. L-attur innifsu, fl-

[27] P.A. **31.1.1994** fil-kawża fl-ismijiet ***Ferris vs Borġ Bartolo*** (Kollez. Vol: **LXXVIII.iii.38**)
[28] Art. 1171(b) tal-Kap 16
[29] Art. 1171(f) tal-Kap 16
[30] Paġ. 137 tal-proċess
[31] Paġġ. 128-9 tal-proċess

istess affidavit tiegħu (imressaq minnu f'Settembru tal-2003), jgħid li "*l-kwistjoni tal-profitti li kellna nieħdu min-negozju m'għandha x'taqsam u tant huwa hekk illi* ***sa llum il-ġurnata*** *jiena ma stajtx naċċetta l-profitti hekk kif ġew preżentati għaliex dawn ma kinux 'audited*'"[32];

Illi, madankollu, tali preżunzjonijiet tal-liġi jibqgħu jgħoddu biss sakemm ma jintweriex b'mod ieħor. Fil-każ tal-lum, jidher li (fiż-żmien li saru ż-żewġ ħlasijiet tal-bidu lill-attur) kien hemm il-fehma li l-attur kellu jieħu ħlas kemm taħt il-kitba ta' kostituzzjoni ta' dejn minbarra s-sehem tiegħu mill-qligħ tan-negozju sakemm baqa' jaħdem ma' ħutu bi sħab. Din il-fehma kien inħolqot hekk kif, f'xi żmien qabel Awissu tal-1999, l-aħwa kienu qablu li jinfirdu. B'żieda ma' dan, l-imħarrek Stephen Magri nnifsu jammetti[33] li l-"ħlasijiet kienu saru bħala parti mill-arranġamenti globali illi kien hemm mal-attur". Dan ma jistax ma jfissirx li biċċa minn dawk l-Lm 40,000 kienu tassew maħsuba, kif jisħqu l-atturi, bħala ħlas akkont ta' sehem l-attur mill-qligħ;

Illi l-kwestjoni li ħabbtet mhux ftit lil din il-Qorti kien biex tiddetermina kemm, mis-somom ta' Lm 40,000 li tħallsu lill-attur sa Ottubru tal-1999, kienu jaqtgħu sehemu mill-qligħ u kemm, jekk kien hemm, kienu jirrigwardaw il-kreditu miftiehem fuq il-kitba. Kif ingħad, skond l-attur, kulma tħallas kien dwar sehemu mill-qligħ u xejn dwar id-dejn miftiehem. Min-naħa tal-imħarrkin, jidher li, sa xahar qabel ma bdiet din il-kawża u ftit jiem wara li l-atturi kienu interpellawhom biex iħallsu s-somma kollha, l-istess imħarrkin kien jistqarru li l-attur kien imissu s-somma ta' tletin elf lira Maltija (Lm 30,000) b'sehem mill-qligħ tan-negozju saż-żmien li huwa nfired minnhom, u sitta u tletin elf lira (Lm 36,000) mid-dejn miftiehem. Sa Settembru tal-2001, ma kien tħallas xejn aktar lill-attur minn dawk l-ewwel Lm 40,000. Kellhom jgħaddu madwar erba' (4) snin qabel ma l-imħarrkin wettqu l-ewwel ħlas ulterjuri b'ċedola ta' depożitu[34];

---

[32] Paġ. 66 tal-proċess
[33] Kontro-eżami tiegħu 1.6.2004, f'paġ. 89 tal-proċess
[34] Ċedola Nru. 11/2003

Illi din il-kostatazzjoni ġġib fuq quddiem nett **it-tieni eċċezzjoni** tal-imħarrkin, jiġifieri l-**eċċezzjoni tal-intempestivita' tal-azzjoni**. Biha, l-imħarrkin qegħdin jimmiraw li jwaqqfu l-kawża u jinħelsu mill-ħarsien tal-ġudizzju;

Illi xieraq jingħad li eċċezzjoni bħal din li hija ta' għamla dilatorja u għalhekk għandha titqajjem u tiġi mistħarrġa fil-bidu tal-kawża[35]. M'hemmx għalfejn jingħad li f'dan il-każ il-piż tal-prova jaqa' fuq l-intimati li jikkonvinċu lill-Qorti li l-azzjoni ma saritx f'waqtha u dan fuq il-massima li *reus in excipiendo fit actor.* Huma meħtieġa l-istess provi fi grad tali li ssoltu jaqa' fuq attur dwar il-pretensjonijiet tiegħu[36]. Minbarra dan, minħabba li l-effett ta' eżitu favorevoli għal eċċezzjoni ta' intempestivita' huwa dak li jeħles lill-parti mħarrka milli tibqa' iżjed fil-kawża, bil-jedd tal-parti attriċi li terġa' tibda proċedura meta jgħaddi t-terminu li kien ingħata, l-eċċezzjoni trid tintlaqa' meta tassew tkun pruvata u dan fuq il-massima li azzjoni tiġi salvata jekk dan huwa possibbli;

Illi b'żieda ma' dan, huwa wisq possibbli li, f'kawża bħal din li għandha quddiemha l-Qorti llum, jidħlu fis-seħħ ir-regoli tal-*Jus Superveniens*[37]. Dan qiegħed jingħad għal żewġ raġunijiet. Fl-ewwel lok għaliex din il-Qorti hija tal-fehma li, għar-raġunijiet imsemmija aktar qabel f'dawn id-deliberazzjonijiet, biċċa mll-ħlas magħmul lill-attur fl-1999 kien maħsub li jħallas is-sehem tiegħu mill-qligħ. Fit-tieni lok, ukoll kieku l-ħlas kollu li sar sa Ottubru tal-2001 kellu jitqies li sar kontra d-dejn miftiehem skond il-kitba, il-benefiċċju tal-ħlas b'rati favur l-imħarrkin seta' ntilef aktar tard matul is-smigħ tal-kawża jekk kemm-il darba l-ammont ta' arretrati dovut reġa' qabeż il-minimu stabilit fil-ftehim. Issa minn fatti li saru kjarifiki dwarhom matul is-smigħ tal-kawża (u li l-ebda waħda mill-partijiet ma kienet fissret qabel ma l-Qorti talbet kjarifika dwarha[38]) joħroġ li sal-bidu tal-2003, l-imħarrkin ma ħallsu xejn aktar lill-atturi

---

[35] Ara Kumm. **28.5.1965** fil-kawża fl-ismijiet ***Spiteri vs Ellul*** (Kollez. Vol: **XLIX.iii.1161**)
[36] Ara P.A. **18.2.1965** fil-kawża fl-ismijiet ***Ricci vs Latzen*** (Kollez. Vol: **XLIX.ii.745**)
[37] Ara P.A. **7.10.1964** fil-kawża fl-ismijiet ***Muscat vs Valenzia noe*** (Kollez. Vol: **XLVIII.ii.1177**)
[38] Ara n-Noti f'paġġ. 156 u 159-160 tal-proċess

lil hinn mill-erbgħin elf lira oriġinarjament imħallsin qabel ma nfetħet il-kawża;

Illi dan ifisser li, bit-tħaddim tar-regola tal-*jus superveniens firmat actionem*, l-eċċezzjoni tal-intempestivita' (ukoll kieku kellha titqies mistħoqqa) titlef is-siwi tagħha għal kollox filwaqt li l-azzjoni attriċi tikseb il-jedd li titkompla sat-tmiem tagħha;

Illi għalhekk, il-Qorti m'hijiex sejra tilqa' t-tieni eċċezzjoni u lanqas ma ssib li tista' teħles lill-imħarrkin mill-ħarsien tal-ġudizzju, kif qegħdin jitolbu. Minbarra dan, jiġi wkoll li bl-imsemmi nuqqas tagħhom, l-imħarrkin naqsu li jħarsu l-modalitajiet tal-ħlas puntwali kif miftehma fil-kitba ta' kostituzzjoni ta' dejn, u għalhekk tilfu wkoll il-benefiċċju li jibqgħu jħallsu d-dejn tagħhom biż-żmien. Minħabba li l-imġiba tal-imħarrkin kienet l-istess, u minkejja li fil-kitba msemmija kienu eskludew is-solidarjeta', din il-fehma li qegħda tasal għaliha l-Qorti tgħodd għalihom it-tnejn;

Illi jifdal li l-Qorti tistħarreġ il-mertu tat-talba attriċi u li tillikwida l-ħlas li l-atturi fadlilhom jirċievu mingħand l-imħarrkin jew min minnhom;

Illi biex tasal għal dan l-eżerċizzju l-Qorti qegħda tqis il-provi kollha mressqa u tieħu qies tal-verżjonijiet tal-partijiet, flimkien mal-applikazzjoni tal-prinċipji legali diġa' msemmja. Qegħda tieħu qies ukoll tas-sottomssjonijiet magħmulin mill-partijiet fin-Noti tagħhom. Minn dan kollu l-Qorti ssib li, saż-żmien li tressqet il-kawża, kienu dovuti lill-atturi Lm 36,000 taħt il-kitba tal-kostituzzjoni tad-dejn u tnejn u tletin elf lira Maltija (Lm 32,000) bħala sehem l-attur mill-qligħ tan-negozju komuni bejn l-aħwa sal-"*cut-off date*" miftehma bejniethom. Il-Qorti qegħda tqis ukoll li, sa qabel id-data li nfetħet il-kawża, l-imħarrkin kienu aċċettaw ukoll li s-somma dwar il-qligħ kienet dovuta lill-attur. Minħabba ċ-ċirkostanzi partikolari fejn l-imħarrek Stephen Magri nnifsu stqarr li parti mill-ħlas magħmul kien jinkludi ħlas akkont mis-sehem fil-qligħ dovut lill-attur, il-Qorti ssib li għandha tapplika r-regola maħsuba fl-artikolu 1171(ħ) tal-Kodiċi Ċivili, u timputa l-ħlas ta' Lm 40,000 bħala ħlas *pro rata* dwar iż-żewġt idjun. B'hekk, jiġi li sal-

waqt li nfetħet il-kawża, l-atturi tħallsu wieħed u għoxrin elf u mitejn lira Maltija (Lm 21,200)[39] dwar id-dejn miftiehem fil-kitba tal-4 ta' Awissu, 1999, filwaqt li tħallsu s-somma ta' tmintax-il elf u tmien mitt lira (Lm 18,800)[40] akkont tas-sehem mill-qligħ dovut min-negozju komuni;

Illi dan ifisser li, ladarba l-imħarrkin tilfu l-benefiċċju li jħallsu f'rati, is-somma li l-atturi għandhom jedd jitolbu taħt il-kitba hija ta' tmienja u disgħin elf u tmien mitt lira Maltija (Lm 98,800), flimkien mal-imgħax legali kif miftiehem, u salv dak li sejjer jingħad fil-parti dispożittiva ta' din is-sentenza. Il-Qorti tqis ukoll li, matul is-smigħ tal-kawża, l-imħarrkin iddepożitaw taħt l-awtorita' tagħha diversi somom akkont tas-somma msemmija, liema somom ma ġewx aċċettati mill-atturi;
Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tastjeni milli tqis aktar l-ewwel talba u dan fid-dawl tad-degriet mogħti fil-31 ta' Ottubru, 2001;

Tiċħad it-tieni eċċezzjoni tal-imħarrkin u tiddikjara li l-azzjoni saret sewwa f'waqtha, u billi tiddikjara li l-imħarrkin tilfu l-benefiċċju li jħallsu d-dejn tagħhom fi żmien permezz ta' rati ta' ħlas;

Tilqa' t-tieni talba attriċi fis-sens li tiddikjara li l-atturi għad fadlilhom jitħallsu s-somma ta' tmienja u disgħin elf u tmien mitt lira Maltija (Lm 98,800), u għalhekk qegħda tikkundanna lil kull wieħed mill-imħarrkin Stephen u Noel Emmanel aħwa Magri jħallsu lill-atturi s-somma disgħa u erbgħin elf u erba' mitt lira Maltija (Lm 49,400) flimkien mal-imgħaxijiet legali fuq l-imsemmija somma sal-jum tal-ħlas effettiv, b'dan li m'għandu jgħaddi l-ebda mgħax fuq dawk is-somom li tqegħdu mill-istess imħarrkin b'depożitu taħt l-awtorita' tal-Qorti; u

Tordna li l-**ispejjeż tal-kawża** jitħallsu in kwantu għal erbgħa minn ħames partijiet ($^4/_5$) mill-imħarrkin, u sehem minn ħames partijiet ($^1/_5$) mill-atturi.

[39] Jiġifieri $^{36}/_{68}$ x Lm 40,000
[40] Jiġifieri $^{32}/_{68}$ x Lm 40,000

Moqrija

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------